

Svar å frågelista L. U. F. 84.

Dansket och Svensket.

Luf 84.

Härleder sig i huvudsak från personer, som under 1880-90 talet, under både kortare och längre perioder vistats i Danmark, samt även om personer som är födda danskar (men numera avsvinnade) men som jag ändå varit i personlig kontakt med, och därför vet vad de en gång talat om för mig, när de vistades i Danmark. Från Hallaröds boken vet jag ett yngre gift par Man och Frustru som på 1890 talet under en tre fyra års tid sökte sin lycka med Lantbruksarbete, de lyckades att på bra platser hos de danska bönderna, enligt deras egen berättelse. Anledningen här till att Svenska arbetare sökte arbete i Danmark hade till stor del sin orsak deri, att här hemma i Sverige, på den tiden var det om arbete och dåliga förtjänster, en del reste till Amerika de som inte ville resa så långt, stannade då i

Danmark, de flesta sökte sig då till Lantbrukets
kvinnorna som stuepior, eller som mejerskor
udepior, eller andra befattningar, der var större
gårdar som drev egen mejerirörelse hemma och sedan
ködde in till staden eller något större samhälle
med smör och grädde, andra sålde mjölken direkt
in till samhällena. Flara som ködrängar
eller om sommaren som höstakarlar, en del av svens-
karna reste till Danmark endast för att hjälpa
till vid skördearbetet. Svensk arbetskraft var
också efterfrågad och hade i de flesta fall före-
träde före den danska, på grund av att de svenske
arbetade dubbelt mot de danska arbetarna avad det
gällde män eller kvinnor. Jag vill här berätta om
en episod som den här nämnda kvinnan från Vallarid
omtalade. När han på 1890 talet var i Danmark, han
var stuepige, men vid hösten gästades arbetskraft
varför Stuepigen en da erbjöd sig att ränsa hö

Han kom ut bland de danske udepierna i arbetet den dagen och började att rärsa för jult, så de danske karlarna hade nog o göra att ta undan bröst som han räpste, en man hade våra nog jämn sysselsättning att hålla undan bröst enligt hennes egen berättelsen. Så kom Herru, vid namn Perry, ut och skulle se hur arbetet gick, när han då gick se vilken fart der var på den svenska riverstean och såg så på de danske prestationerna, gick han bort till en av de danske och sade till honom här går di o river, di har inte riverd räpst mer på en halv timme, än den svenske Hans har riverd på 10 minuter. Genom det raske tempo, samt pålitlighet hos de svenska arbetarna gjorde dessa sig outtyckta i arbetet hos danskarna. När svenskarna sökte arbete fick de hänvända sig till fästskantoren, och der få uppehålls bog, samt när de fått plats annälva sig för Sogne fogden, de svenska arbetarna kunde ju också

Vanligt vis på lite mera betalt än de danska. Mathå-
ningen var gerna lite svant mot våra förhållanden.
Svenskarna, var vana vid mera bröd danskarna åt
bara gläsk och kött till måltiderna, middagen
saknade i regel bröd helt, så skänningarna som
inte var vanda härvid, måste begära på bröd till
måltiderna. Kärnjölksvälling var en bland de rätter
som förekom rätt ofta i mathåningen, tillgången
på arbete var normalt något större överskott därpå
betaldes inte om, det var merendels så att de svenskar
som varit där förut och var bekanta hos någon viss
kunde kunde på arbete der år från år, eller också
blev rekommenderad till någon grann i närheten.
Betaltningen var något högre i Danmark än i Skåne
vid hösttiden betalades omkring 35-40 kr i månaden
utom kost och logi. Ledig beten för de som hade
fritt tjänst, eller var fästade inskränkte sig, sabbat
till söndags e.m. hela förmiddagen skulle der göras

rent, städas, på gården skulle der sapas, i stallar, stök
u. fl., ställen skuras och torkas när det detta var klart.
då var det tid att hålla söndag. I fråga om yrkes skick-
lig het och noggrant arbete ligger nog svenskarna före
beckuiken likaså, inom de flesta områden, inom
textilbranschen var de danska priserna mycket lägre
än de svenska, därför i klädvärd var svenskarna ofta
väl försedda när de kom hem hemifrån.

Stågt tal om svenska eller danska fiskare hörde man
inte något om, förbindelser och kommunikationsmedel
på 1820 talet var inte så storartade då, när två eller tre
familjer kunde vara i balag om en veckotidning, be-
fogas ansågs som en lyx och fanns endast i större sam-
hällen. En sak vill jag påpeka in här angående Dan-
mark och danskar, redan på 1820 talet hade danskar
na infört allmänna folkpensionering för gamla
och medellösa personer enligt berättarnas uttåg.
Angående konstförfen mellan Danmark och Sverige

den gick då som en smellan Malmö - Köpenhamn
och Helsingborg - Helsingör. En kvinnlig svensk
berättare antalade, att vid den första resan han
gjorde på 1890 talet, från Malmö till Köpenhamn
när han landsteg derstädes, och i staden visade
upp sin resembiljett, och på samma gång frågade
hur länge biljetten gällde, då fick till svar an
den danske tullmännan, så länge du lever, kann
du håller den ren. De orter i Danmark der man sökte
jordbruksarbete hos bönder var vanligtvis på
Sjælland, på Vollerid vet jag de som hade plats där.

Även Borupholm hade besök av svenske Arbetskraft
på denna plats vet jag personer från Hövseröd som
roste dit på arbete. Även till själva Köpenhamn
vet jag bland andra en yngre skomakare som på 1890
talet roste dit gifte sig med en danska och bosatte
sig i Köpenhamn. Annars var inte svenskarna så
särskilt angelägen om de danska kvinnorna, då de

hade ord om sig att vara bekräma och lata, och inte så raska i sina göromål som de svenska.

Ordet dansk eller dansken, följde ofta med namnet på personer som vistats i Danmark någon längre tid, eller på de danskar som flyttade hitöver och bosatte sig här i Sverige. I Hörsöröd hade vi en äldre person som vistats i Danmark mycket under 1890-talet han gick alltid under namnet till dansk.

Vid Vestraby bro i samma socken bodde en man vid namn Per Persson som dagligt tal kallades för Per dansk.

Så hade vi dansken på Södertångården i Lyby socken.

(alla delar) på Eljdestholm var en dansk, samt även på Skogslinge gården intill Hirsinsberg. I Löberöd hade vi redan 1874 en majerist J. Olsson som var född i Danmark, och bosatte sig i Löberöd och boden ända långt in på 1900-talet egen majeri-verksamhet i Löberöd under firma Löberöds gamla majeri. En annan dansk, välkänd affärsman i Löberöd

Christian Nilson bedrev en omfattande affärsrörelse under många år med början under 1800 talet.

Även Hövrs samhälle hade under 1890 talet och dert efter några år inför detta sekel en dansk Kreatursaffärsman vid namn Holst som under 1890 talet bedrev handel med Kreatur kor, svin, kalvar, får och häns, i alla orter deromkring, som Hallaröd, Förlingstofta, H. Rönne m. fl. Angående bedrägnar och levnadsvanor, så har dessa inte följt med från Danmark till de svenska bygder eller lämnat några spår efter sig. Tillidsdräkten kunde sätta en viss prägel efter sig i de plagg som inköptes i Danmark. Ibland därför att kläderna vid den tiden var mycket billigare i Danmark än i Sverige. Likaså har inte några nya arbetsmetoder från Danmark kommit till användning här i Skåne vad det angår jordbruk och fiskeri. Endast vad jag förut nämnt så fanns här i Skåne under 1800 talet både jordbrukare och mejerister av dansk härkomst

Stånga föreningar efter danskt mönster har jag inte hört något om. under 1890-talet var här för öfrigt inte sål om några föreningar i Skåne, utan var och en var belåten med sig själv, de enda föreningar som började här på 1890-talet var mejeriföreningar, även ett och annat bränneri kom till då, men det var nog samma initiativ som drev fram detta. Även torv-tillverkning och tarastreföreningar började i Smått under 1890-talet för att under 1900-talets början ta bättre fart. Det enda i matväg som prövades här av hemvändande svenskar var den danska kärn-mjölksvältningen och Sulvälling, samt danska kringlor, men det var mest som en demonstration av dansk matlagning och var inte anklag i Sverige. Det enda som någon gång fördes över från Danmark kunde vara något enkla klädesplagg, samt att par beqvände danska träskor för att visa dem här hur danska modeller danskarna hade på träskorna.

De danska träskorna var så kallade klampsko med en klamp framtill under ballen samt en baklilla under hälén, kräslslaget var borte, en annan sak som svenskarne ofta hade med sig, hem var en dansk rökpipa de var i regel mycket större än de svenska rökpiporna, samt förmade så att de hängde från munnen ner mot bröstet, danskane rökte ofta under arbetet, en sak att tillägga angående de danska träskorna de var ofta maskinjorda, samt ovanlådets främsta del mot vristen utgjordes här liksom på de svenska träskorna av en så kallad puta av dubbel leder med stappning av nåthår för att göra övre delen av träskan mjuk och behaglig för vristen och foten. Likaså fiskodan eller jordbruksredskap har man inte hört något nämnas som danskt ursprung, ej heller båtar. Under 1800 talet var inte nyhets förmedlingen så stor, så folk i allmänhet hade inte reda på om några större ^{affärer} förde Danmark ägde rum.

Så man hörde inte något talas härom. Några särskilda varuinköp vare sig i större eller mindre omfattning hörde vi heller inte annämnas. Varor som skulle överföras genom tullen var inte så svårt i den tiden, allt som uppvirades som använt eller om man hade nya kläder på sig, eller brutna färpackningar vare sig i tobak eller sprit eller om en dansk Cykel köptes som var ny så hade Cykel försäljaren ett hål i marken på gården med vatten och jord eller lera som man Cykelade över några gånger så Cykeln blev nerstänkt, som var den beaktad, och alla beaktade och förbrutna varor gick fritt genom tullen. Annarlunds förhåll det sig enligt berättelse, om en kvinna som hade givit en nyinköpt väckar klocka på ett säkert ställe som inte tullmännen fick vara för närvarande vid, i tränseln och folkmenigheten vid tullen hade hon såltsvida klarat sig igenom visitationen, men o fasa plöts-

ligt började klockan ringa, och ville inte bryta igen.
Den danska urnmakaren der klockan var inköpt före
anresan, var en pilur han hade inte glänt att draga
upp ringverket, som var inställt så att den skulle ge
sig till känna då båten var kommen till skutan
och tullvisiteringen var i gång. Dansket brunsocker
vet vet jag att det kunde de som reste här emellan
få lov att ha med sig hitöver. Dägen utfärsst an
Svenska varor har jag inte hört något nämna derom.
Genomsnittsdansken deremot var bantligtvis väl stäm-
mot svenskarna, i regel var det ännu tidigare förhål-
landet gott, det var endast om svenskarna, isynnerhet
Blekingarna, om de fick sprit eller öl, då kunde de i
pyllan och villan råka i berserka lyane och draga
kniv, då kunde danskarne dra sig undan och säga
o den sadens svensken han vill skärs. Men i nyktert
sin stäm brukade alltid inbördes förhållande vara gott.
Likaså här i Sverige var folk välstämda mot danskarne.

De svenskar som varit i Danmark i många år, hade ofta en del danska ord i sitt uttal, man kallade dem då ofta för halvdanskar, men merendels äfter längre tids vistelse hemma i Sverige igen så lades de danska uttalen helt å sido, och kom bort så småningom. Det gamla hatet till Danskarna från äldre tider som härstammar från den gamla Snapphans-tiden talades ofta om i min barndom under 1890-talet. Men genom de ömse sidiga förbindelserna emellan Sverige o Danmark genom att svenskar som varit der på arbete, samt andra ärende, kom hem och talade gott om danskarna, jämnades härigenom de tvisteämnen och fördomarna bort allt mer och mer, för att i vår tid övergå till vänskapliga förhållande mellan de båda folken. Det förskom varicrande meningar om danskt och svenskt, men en gammal vana vill inte svensken medge utan att de svenska produkterna och redskap står i främsta rummet.